

[Pia Dam.]

altid skulle være en af nationalstatens repræsentanter til stede. I øvrigt kan vi anbefale lovforslaget.

Niels Helveg Petersen: Med sin vedtagelse af dette lovforslag giver folketetinget dels samtykke til ratifikation af den dansk-tyske overenskomst af 1965, dels udtrykkelig lov hjemmel herfor, dels en slags forhåndssamtykke til afslutning af lignende aftaler. I bemærkningerne er der udtrykkelig nævnt muligheden for fælles grænseekspedition ved etablering af en fast forbindelse over Øresund; men hvis jeg forstår det ret, er det teoretisk muligt at indrette en fælles grænseekspedition med ethvert land, som vi har søværts forbindelse med. Det kan jo tænkes, at det kan få betydning for en fælles grænseekspedition f. eks. med Norge og Finland, og i så fald er det vel meget godt, at regeringen har denne mulighed. Jeg nævner som et kuriosum, at landet Berlin er omfattet af aftalen, omend det dog næppe er sandsynligt eller lige om hjørnet, at vi etablerer fælles grænseekspedition med landet Berlin.

Jeg har ingen betænkeligheder; jeg finder, at det er et praktisk lovforslag, som kan lette rejselivet og transporten af gods over grænsen. Denne er vel hidtil stort set foregået på en rimelig og hensigtsmæssig måde; men jeg tror, at der med fælles grænseekspedition kan opnås betydelige lettelser. Selve aftalen er udformet med stor grundighed, og den kan eventuelt opsiges. Jeg har derfor ingen betænkeligheder. Jeg kan anbefale.

Niels Westerby: Liberalt centrum har intet principielt at indvende mod det stillede lovforslag.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg takker samtlige ordførere for den enstemmige tilslutning til lovforslagets principper og skal erklære mig villig til at drøfte enkeltheder om lovforslaget i et udvalg. Det har der jo fra flere sider været ytret ønske om, og jeg må erkende, at netop et lovforslag af denne karakter egner sig til udvalgsbehandling, fordi der er adskillige oplysninger, som jeg tror vi bedre får frem under udvalgets behandling af sagen.

Der har været rejst et spørgsmål om overgangen ved Møllehus, og hr. Johan Philipsen har allerede gjort opmærksom på, at det er min kollegas anliggende, idet Møllehus ejes af toldvæsenet; det vil altså sige, at det er finansministeren, der råder over denne overgang. Det er tænkeligt, at der ikke kommer nogen konkurrence i gang mellem Padborg og Møllehus — jeg forstår, at hr. Johan Philipsen ønsker Møllehus ombygget først. Der er dog det, der taler herimod, at Møllehus ligesom Gebersmark ikke er præget af international trafik, og netop den stigende internationale trafik blev jo af flere ordførere fremhævet som anledning til denne lovgivning. Sagen er den, at Møllehus kun anvendes af danske og tyske statsborgere, hvorimod fremmede landes statsborgere ikke har overgang ved Møllehus. Men jeg ved, at der er planer om at ombygge Møllehus, eventuelt afløse den nuværende bygning med en ny. Der er også planer om at bygge nyt i Padborg ved Oksevejen, og her tror jeg der først bliver etableret en fælles tysk-dansk grænseekspedition.

Jeg takker endnu en gang for tilslutningen og skal erklære mig villig til at medvirke ved udvalgsbehandlingen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. [af Morten Lange m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 85) findes i tillæg A. sp. 1889, fremsættelsen i tidenden sp. 1456).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Min stilling til lovforslaget er den, at jeg på den ene side har sympati for de synspunkter, der

[Justitsministeren.]

ligger til grund for lovforslaget, og er enig i lovforslagets tendens, men at jeg på den anden side ikke kan gå ind for, at lovforslaget gennemføres på det foreliggende grundlag, og jeg skal tillade mig at uddybe denne opfattelse.

Også jeg mener, at det er nødvendigt at tage spørgsmålet om en liberalisering af reglerne om adgang til svangerskabsafbrydelse op til behandling. Det har jeg allerede i besvarelsen af et spørgsmål givet udtryk for. Begrundelsen herfor er efter min opfattelse ganske enkel: for det første opfylder den gældende lov ikke de humanitetskrav, jeg mener man må stille til en sådan lovgivning. Den medfører, at et betydeligt antal ulykkelige kvinder tvinges til at gennemføre svangerskaber, der betyder alvorlige menneskelige og sociale belastninger for dem. Jeg tænker ikke mindst på de aldersmæssige ydergrupper, nemlig dels de helt unge piger, dels kvinder i fyrrerne, der måske har haft et betydeligt antal fødsler, og som lever under forholdsvist dårlige sociale forhold. For det andet er det formentlig nødvendigt ved siden af andre midler også at benytte en liberalisering af svangerskabsloven som et middel til at begrænse antallet af illegale aborter, som jo jævnlige foretages under mindre betryggende forhold.

Også på et tredje punkt vil jeg give min tilslutning til forslagsstillernes betragtning: den nuværende ordning, hvorefter der gælder vidtgående forbudsregler mod abort, samtidig med at disse regler i praksis ikke lader sig håndhæve, er en belastning af respekten for den strafferetlige retshåndhævelse og for så vidt en meget betænkelig ordning.

Jeg er altså enig med forslagsstillerne i, at en udvidelse af adgangen til svangerskabsafbrydelse bør søges gennemført; men når dette standpunkt er taget, står tilbage spørgsmålet om, hvorledes denne liberalisering skal foretages. Her melder sig 2 hovedmuligheder: man kan udvide de gældende indikationer, derunder navnlig anerkende en eller anden form for social indikation, eller man kan i den første del af svangerskabet indrømme den gravide kvinde ret til selv at bestemme, om hun vil have sit svangerskab afbrudt. Forslagsstillerne har

valgt den sidste udvej, og samtidig vil man hjemle en vis adgang til svangerskabsafbrydelse også i den senere del af svangerskabet. Her er adgangen til svangerskabsafbrydelse knyttet til det helt ubestemte kriterium „ganske særlige hensyn“, og det er ikke sagt, hvem der afgør, om sådanne hensyn foreligger. Der er imidlertid ingen grund til nu at gå nærmere ind på dette mindre heldige punkt i lovforslaget; jeg skal holde mig til det centrale, som er indførelse af retten til på nærmere bestemte vilkår at få svangerskabet afbrudt i dettes første 12 uger.

Jeg har nogen forståelse for dette standpunkt. Der er tidligere fra sagkyndigt hold peget på vanskelighederne ved at administrere en ordning med en social indikation, og i konsekvens heraf er der givet udtryk for, at valget formentlig måtte stå mellem en ordning svarende til den gældende og en ordning som den, lovforslaget indeholder. Det er vel netop således, forslagsstillerne har set problemstillingen. Jeg kan tilføje, hvad forslagsstillerne sikkert er bekendt med, at der er erfaringer fra udlandet, der viser, hvorledes en anerkendelse af den sociale indikation i praksis kan føre til fuldstændig frihed for kvinden til selv at bestemme, om hun vil gennemføre sit svangerskab eller have det afbrudt. Der er imidlertid også lande, hvor man, så vidt vi kan se, har kunnet beherske en social indikation.

Selv om jeg som sagt forstår forslagsstillerens standpunkt, er jeg ikke parat til at støtte lovforslaget uden nærmere undersøgelse og overvejelse, og forslagsstillerne bør ikke fortænke mig eller andre med samme opfattelse heri. Lovforslaget betegner et meget radikalt brud med den gældende lovgivning og med de synspunkter, denne lovgivning bygger på. Hvor radikalt det er, ses vel bedst deraf, at det, bortset fra Sovjetunionen og Ungarn, vistnok savner side-stykke i fremmed lovgivning. Det er for mig klart, at en ændring af denne rækkevidde må kræve en nøje forudgående prøvelse.

Jeg skal ikke gå i enkeltheder med lovforslaget eller med den argumentation, der er anført i bemærkningerne og i hr. Morten Langes fremsættelsestale, men jeg vil godt opholde mig ved et par punkter. Hr. Morten Lange udtaler, at det ikke er hensigten med

[Justitsministeren.]

lovforslaget at nå frem til en forøgelse af antallet af svangerskabsafbrydelser, og tilføjer:

„Tværtimod. Det er forslagsstillernes opfattelse, at netop under en sådan lov vil der være mulighed for at formindske antallet“.

Jeg tror ikke, dette er realistisk tale. I de lande, hvor der gennem lovgivning eller praksis er indført ordninger, der betyder eller nærmer sig det, man kalder fri abort, har disse ordninger vistnok i alle tilfælde medført et øget abortantal.

Man kan søge at begrænse antallet af aborter på tre måder, nemlig for det første gennem forbud mod svangerskabsafbrydelse, for det andet ved øget vejledning i brug af antikceptionelle midler og for det tredje ved social hjælpevirksomhed over for gravide kvinder. Giver man afkald på brugen af det første af disse tre midler, bør man nok være indstillet på at skulle øge indsatsen på de to andre punkter, hvis man ønsker at undgå en stigning i det samlede antal aborter.

I sin fremsættelse udtaler hr. Morten Lange endvidere, at det ikke er forslagsstillernes hensigt at optage en debat om svangerskabsafbrydernes moralske og etiske problemer. Men en sådan debat kan vi naturligvis ikke komme uden om, og det bør vi da heller ikke forsøge. Problemet har jo alvorlige etiske aspekter. Det, jeg sigter til, er ikke seksualetiske betragtninger, dem skal jeg lade ligge, men etiske synspunkter vedrørende på den ene side respekten for kvindens ret til at bestemme over sig selv og på den anden side den respekt for liv eller begyndende liv, som forbud mod svangerskabsafbrydelse er udtryk for. Man kan have forskellige opfattelser af vægten af disse etiske betragtninger for og imod udvidet adgang til svangerskabsafbrydelse, men de har krav på en plads i en offentlig debat om spørgsmålet.

Min egen afvejning af synspunkterne fremgår vel af, at jeg har erklæret mig som tilhænger af en udvidelse af adgangen til abort. Men jeg har forståelse for og respekterer, at andre anlægger en anden vurdering.

Ordføreren for forslagsstillerne (Morten Lange): Jeg vil gerne takke justitsmini-

steren for hans bemærkninger til lovforslaget. Jeg finder, at justitsministerens bemærkninger var særdeles konstruktive, og selv om jeg ikke er enig med ham i alle enkeltheder, forekommer det mig, at et sådant oplæg fra ministerens side giver betydelige muligheder for at komme videre i dette vigtige lovgivningsanliggende.

Det er jo meget mærkeligt at se, at selv om selve svangerskabet, selve befrugtningen, alle de biologiske træk, virkelig ikke er undergået nogen ændringer i umindelige tider, synes der i den senere tid i den etik, som omgiver problemerne, at være et ganske afgørende skred. For en 2-3 år siden rejste jeg i det høje ting et lille, beskedent spørgsmål om seksualundervisning i skolen og fik naturligvis et udtømmende og høfligt svar fra undervisningsministeren; men det var ganske betegnende, at dengang var der sådan lidt beklemthed i tinget over, at man dog kunne tale om den slags ting fra denne udmærkede talerstol. Siden, må jeg sige, er vi blevet overordentlig dygtige til at jonglere med spiraler, polygoner, og hvad der ellers kan være af forskellige muligheder i forbindelse med antikception. Jeg tror, at selve det, at debatten også er ført herind, vil gøre en naturlig ting naturlig, og det giver en langt bedre baggrund for at komme videre også med grundlaget for svangerskabslovgivningen. Jeg tror, vi er kommet ind i en periode, hvor vi kan diskutere disse sager i en langt mere, skal vi sige afslappet stemning, og det er særdeles nødvendigt.

Det var ikke fra vor side hensigten at rejse det etiske problem, og det var med ganske præcist overlæg. Det forekommer mig, at den debat i virkeligheden er det enkelte menneskes debat. Hvert enkelt menneske må have lov til at have sin etiske opfattelse af svangerskab og svangerskabsafbrydelse. Men det er et meget stort spørgsmål, om denne etik skal gå så vidt, at man også kan binde andre til at være tvunget til at have den samme.

Der er måske noget om, at enten former adfærden sig på lidt længere sigt efter loven; vi har jo hyppigt set, når vi har indført en lov, at efterhånden vænner folk sig til at rette sig efter den. Men der er andre tilfælde, hvor loven må indstille sig efter adfærden. Dette er et af de tilfælde, hvor vi, så vidt vi

[Morten Lango.]

kan skønne, i højere og højere grad har en adfærd i samfundet, som ikke respekterer de love, vi har givet herinde. Det kan man naturligvis kun tolerere til en tid. Jeg tror, det er helt klart, at her er et af de tilfælde, hvor loven må lempe sig efter adfærden. Det er ikke sikkert, at vi ikke kan forbedre adfærden igennem en ny lovgivning — det er mit håb og min tro, at vi kan det; men jeg er helt sikker på, at vi i hvert fald her har et område, hvor loven er kommet på afstand fra retsbevidstheden.

Jeg vil også gerne understrege, at dette naturligvis ikke er et partipolitisk spørgsmål i sædvanlig forstand. Jeg er fuldstændig klar over, at der i de forskellige partier i denne sag er højst forskellige synspunkter. I mit eget parti, som, så vidt jeg har forstået det, i hovedsagen støtter dette forslag, sker det ud fra mange forskellige motiver, og det bliver formodentlig denne blanding af juridisk og etisk problematik, vi skal prøve på at filtrere ud, og det er jo ikke nogen nem sag.

Til ministerens bemærkninger vil det nok være rigtigt at komme med nogle enkelte kommentarer på nuværende tidspunkt. Jeg forstår godt, ministeren mener, at der skal noget mere forberedelsestid til end de 3 uger, han har haft til at læse dette lovforslag. Jeg kan naturligvis ikke svinge pisker over ministeren eller over tinget; men på den anden side forekommer det mig, at vi må være klar over, at vi arbejder under et ganske betydeligt pres. Et sådant spring imellem loven og adfærden kan vi ikke tolerere ret længe. Så vidt jeg kan bedømme det, er det et af de steder, hvor vi allerede er kommet langt bagud i vort lovgivningsarbejde, og jeg håber, ministeren har samme indstilling.

Det er jo altid muligt, når man nedsætter en kommission, når man nedsætter et udvalg, når man tager en sag op til nøjere behandling, at skynde sig lidt, hvis man synes, det haster; og ærlig talt synes jeg denne sag haster meget. Jeg synes, det er en af de sager, hvor vi må kunne få afsluttet vore overvejelser på forholdsvis kort tid. Jeg ville foretrække, om det kunne ske, inden vi holdt sommerferie, og jeg synes, problemerne er af en sådan størrelse og så velkendte for de sagkyndige, at det ikke skulle

være nogen umulighed at få de fornødne svar frem inden den tid.

Jeg tror altså, det haster. Men jeg tror til gengæld, at det bliver meget svært og meget langsommeligt, hvis vi skal opfinde en social indikation, der kan holde. Jeg har den opfattelse — som ministeren fremlagde som en af sine alternative opfattelser — at en social indikation kan føre til en næsten komplet fri abort, som det kaldes, altså en abort, som er en ret, man har under iagttagelse af en passende kontrol: det må ske under rimelige forhold og med passende samfundsmæssig vejledning.

Jeg er ikke blevet konfronteret med nogen beskrivelse af et socialt abortkriterium, som er administrerbart. Vi har selv i vort arbejde med dette lovforslag prøvet på at søge frem til kriterier, som lød bare nogenlunde overbevisende. Naturligvis kan vi altid skrive nogle ned, men vi ved, at de, der skal bedømme dem, vil variere deres bedømmelse. Allerede vore nuværende kriterier bedømmes højst uensartet ud over landet; de er dog forholdsvis nøjagtige, og endda er der meget, meget stor forskel fra det ene sted i provinsen til det andet på, hvorledes loven nu administreres. Jeg er helt sikker på, at en social indikation vil føre til en absolut forskel i administrationen fra egn til egn og formodentlig hurtigt vil vise sig umulig at administrere.

Ministeren nærede skepsis over for, om vore forventninger i retning af nedbringelse af antallet af aborter ved en ændret lovgivning ville vise sig at slå til. Hvis de tal på illegale aborter, der opgives nu, er rigtige, er jeg ikke i tvivl om, at en sådan nedbringelse vil kunne finde sted. Jeg tror, at mange, der i dag søger illegal abort, ville kunne få gode råd og vejledning om muligheder, hvis de henvendte sig på legal vis til en legal institution, der kunne efterkomme deres ønske, hvis de insisterede, men som til gengæld kunne give dem nogle råd med på vejen, der i mange tilfælde ville gøre, at de valgte en anden udvej. Jeg kan ikke forstå, at nogen lægelige sagkyndig kan tro, at man ved at gå til en kvaksalver kan få den fornødne vejledning med sig — som denne kvaksalver naturligvis ikke kan give — der i mange tilfælde ville betyde, at man måske alligevel kom til at overveje, om dette var den bedste løsning.

[Morten Lange.]

Jeg tror, at vi også må se hele dette lovgivningsspørgsmål i et andet perspektiv. Der siges fra tid til anden, at ønskebørn er gode børn — det er sådan en lidt primitiv måde at sige noget på, som vi alle sammen synes — men der er ikke nogen, der siger så forfærdelig meget om, hvor dårlige de uønskede børn er. Jeg tror, det er et af de spørgsmål, vi kunne trænge til at se på i et udvalgsarbejde. Hvordan går det med de aborter, med de forslag, de krav, de ønsker om abort, som er blevet afvist? Hvordan ender det? Hvordan går det med skilsmisseprocenterne derefter? Hvordan bliver de børn? Hvordan klarer de deres opvækst? Hvordan sikres deres fremtid? Jeg tror, der ligger mange flere sociale spørgsmål gemt i hele denne lovgivning, end man i første omgang vil tro.

Tilbage bliver et spørgsmål, som dette folketing aldrig vil kunne give et udtømmende svar på, nemlig det etiske spørgsmål, som det er og bliver, om livets begyndelse, livets afslutning osv. Men jeg synes, at også det begynder vi at kunne se på på en anden måde end før. Det varer ikke ret længe, inden vi herinde bliver meget besværet af at skulle finde ud af, hvornår døden er indtrådt; det har vi dog hidtil troet var nogenlunde til at have med at gøre. Som biolog ser jeg altid med undren på disse knivskarpe ideer om, at det er da klart, at livet er indtrådt på det og det tidspunkt. Ja men herregud, så vidt jeg kan se, er spiralen allerede et tvivlsomt svangerskabsforebyggende middel, hvis man skal have meget strenge definitioner på livets indtræden. Det er med dette som med så meget andet: man tror, man har en skarp grænse, men det er en glidende grænse, man har.

Når vi har fastsat en 12 ugers grænse i vort lovforslag, er det netop et indlæg i debatten om den etiske side af sagen. Vi er faktisk vendt tilbage til Aristoteles, som var grundlæggeren af den moderne biologi og også i vid udstrækning grundlæggeren af medicinen; han havde en lignende grænse. Det er ganske interessant, at vi skal helt tilbage til det gamle Grækenland for at finde så megen fornuft. Jeg tror, at den etiske diskussion i virkeligheden bedst kan slutes ved, at vi går tilbage til så grundlæggende observationer af, hvornår liv er begyndt,

hvornår man kan mærke den slags. Jeg tror, det var klart set, og jeg tror, at et lignende klarsyn vil hjælpe et forslag af denne art vel igennem en udvalgsbehandling.

Efter det oplæg, ministeren har givet — og som jeg endnu en gang skal takke for — vil jeg håbe, at vi får et hurtigt arbejdende udvalg til at se på denne sag, og at vi får ført dette lovgivningsarbejde frem til en positiv afslutning. Der er mange, der vil komme ud for svære lidelser og meget store vanskeligheder, hvis folketinget ikke i denne sag kan handle ansvarligt, men samtidig hurtigt.

Viola Nørlov: Det lovforslag, vi i dag skal tage principiel stilling til, er af en så alvorlig karakter, at det kræver hvert enkelt folketingsmedlems personlige stillingtagen. Vi kan være for eller imod forslaget, men vi må hver især vide, hvorfor vi er det ene eller det andet.

Jeg vil tro, at der i de fleste partigrupper — ud over SF — har været delte meninger om spørgsmålet; det har der også været i den socialdemokratiske gruppe, og det skal jeg kort redegøre for. Uden at der har været afstemning i gruppen, er det min fornemmelse, at flertallet er imod fri abort. En enkelt har givet udtryk for, at svangerskabsloven ikke bør ændres, den er udmærket, som den er, medens andre, der også er imod fri abort — nu hørte vi netop ministeren — dog mener, at loven bør liberaliseres, det vil sige lempes på nogle punkter. Dernæst er der en gruppe, der ikke har taget stilling endnu, men vil have mere tid til at overveje problemet, og det må respekteres. Endelig er der et lille mindretal, der som jeg går ind for fri abort.

Inden jeg redegør for vor indstilling, skal jeg nævne ét punkt, hvorom hele gruppen er enig, nemlig at bedre end nogen form for abort er det at undgå uønsket graviditet. Vi vil derfor gå ind for en bedre oplysning om og adgang til forebyggende midler. Min personlige mening er, at disse midler i stort omfang bør være gratis. Selv om udgiften let kan klares af den, der har en god indtægt, kan det nok knibe for arbejdsmandens kone, der allerede har nogle børn i forvejen, at få penge til pessar, spiral eller piller. Man kunne måske her lade sygekassegrænsen være afgørende. Det virker jo noget

[Viola Nørlov.]

mærkeligt, at Danmark er med til at skaffe kvinderne i u-landene gratis spiral, men lader danske kvinder sejle deres egen sø. Hvis det foreliggende forslag kan bedre denne situation, er det ikke fremsat forgæves.

De af mine gruppefæller, der går ind for fri abort, har måske forskellige motiver derfor; men jeg kan redegøre for min stilling, det kan gøres meget kort. Jeg mener, at den nuværende lovgivning udelukkende rammer de dårligst stillede i samfundet. Den kvinde, der er økonomisk godt stillet, klarer problemet og får måske endda en bedre behandling end mange af de kvinder, der får legal abort. Den kvinde, der har en høj uddannelse og i vennekredsen har en læge, kan også blive hjulpet, selv om samme læge afviser kvinderne fra arbejdspladsen — hende fra fabrikken, kontoret eller forretningen samt de unge under uddannelse — hvad der ikke er noget at sige til, for han må kende de kvinder, han hjælper, og vide, at han kan stole på dem, da det kan koste ham hans stilling samt et fængselsophold at hjælpe dem.

Kvinder, der afvises af lægerne, har kun mulighed for illegal abort; det sker i 20.000 tilfælde årligt — jeg tror personligt, at det er langt mere, end vi ved noget om. Hvorfor skal så mange kvinder blive lovbyggere, når det kan undgås ved, at vi laver loven om?

I min tidlige ungdom var jeg ude for, at en af mine arbejdskammerater, der havde fået foretaget et indgreb, døde af dette indgreb. Hun kom for sent til hospitalet; lægerne sagde: var hun bare kommet noget før! Men de var bange; hvad skulle der ske dem bagefter? Tilbage stod hendes mand og to små børn. Det gjorde et uudsletteligt indtryk på mig.

Tanken om, hvad kvinderne gennem årene har udsat sig for ved at få illegale aborter, har bekymret mig meget, idet jeg mente, det måtte være langt farligere end en legal abort. Det er et af motiverne for, at jeg går ind for fri abort. Men det er altså i al min uvidenhed, jeg har gået og troet det,

for i onsdags læste jeg i Politiken en kronik af overlæge Thorkild Vanggaard, som er sagkyndig. Han fortæller, at der ikke er grund til bekymring for de kvinder, der søger illegal abort, og skriver:

„Sandheden er, at det er sjældent, illegal abort fører til farlige komplikationer, og det skyldes formentlig, at de, der rundt omkring foretager disse indgreb, har lært sig den ret simple teknik og tager de nødvendige hensyn til hygiejne og sterilitet. Man savner simpelt hen grundlag for at føle sig overbevist om de illegale aborters farlighed. Dette argument for fri legal abort kan derfor ikke uden videre godtages.“

Her har jeg i min naivitet gået og troet gennem årene, at det var langt, langt farligere med den illegale abort. Det er det altså ikke, vi kan være ganske rolige. Så vidt overlægen.

Men ikke nok så mange sagkyndige kan overbevise mig om, at den kvinde, der søger illegal abort, ikke er under et stort nervepres. Det kunne vi høre lidt om i aftes i radioens udsendelse om teenagerlove og svangerskabslove. For øvrigt tak til radioen! Kunne den også få den gifte kvinde med børnene til at udtale sig, fik den tak én gang til. I aftes hørte vi om en ung studerende pige, der havde taget sine forholdsregler, men med et for lille pessar, og uheldet skete. Vi hørte om hendes vandring til 20 forskellige lægeværelser, og når hun kom ind, fik hun den besked hos lægen — som i mange, mange tilfælde var et yderst forstående menneske —: Jeg forstår Dem, men jeg tør ikke; kom med en indledt abort, og ingen læge vil lade Dem i stikken! Og det er jo sandt, det gør lægerne ikke, når først der er skred i det. Men hvor går den unge pige hen og får sat det i gang, for det tør lægerne altså ikke gøre, hvad vi udmærket godt forstår, for det er nemlig en hård straf, de kan få for det.

Det var altså den unge pige, der kun er sig selv. Hvad så med den gifte kone, der

[Viola Nørlov.]

har 3-4 børn i forvejen? Jeg kan levende forestille mig det nervepres, hun må være under, når hun søger illegal abort.

Overlægen mener endvidere, at aborttallet vil stige til 50.000 årlig, hvis der gives fri adgang til abort, og spørger: hvad skal vi så gøre, for det kan lægerne slet ikke overkomme? Men han giver selv svaret senere i samme kronik:

„Man må naturligvis bygge særlige abortklinikker. Det vil kunne lette pladsmangelen, men ikke fjerne de problemer, som skyldes, at vi i forvejen har for få læger og sygeplejersker.“

Hvis overlægens kolleger er enige med ham i, at de illegale aborter udføres dygtigt, så har vi jo dygtige folk nok i landet, der kan ordne det. Det gælder bare om at gøre deres arbejde legalt, så de kan komme ud af mørket og give deres patient den fulde hjælp, hvad de i mange tilfælde i dag er afskåret fra.

Den nugældende svangerskabslov har eksisteret i mere end 10 år, og det vil sige, at over 200.000 kvinder i den tid har fået illegal abort her i landet. Hvis de kvinder turde tale — hvad vi godt forstår de ikke tør — ville det måske hos nogle ændre indstillingen til det problem, som vi behandler her i dag.

Personlig går jeg ind for den foreslåede § 1, stk. 1, som lyder:

„En kvinde, der er bosat her i landet, kan få sit svangerskab afbrudt, såfremt hun efter rådgivning om samfundets hjælpeforanstaltninger for familie og børn fastholder ønsket om svangerskabsafbrydelse.“

Det udlægger jeg på den måde, at kvinden alene skal kunne bestemme over sit legeme og selv skal afgøre, hvornår hun ønsker at føde sine børn.

De øvrige paragraffer i lovforslaget er jeg slet ikke enig i, og jeg vil overhovedet ikke omtale dem; for mig har det bare været et spørgsmål om at give udtryk for min principielle stilling til dette lovforslag.

Til sidst kan jeg ikke lade være med at udtrykke min glæde over, at der i viden-skaben på dette område sker store fremskridt. Vi hører nu noget om en helt ny pille — M-pillen kalder man den — fra

Sverige, som kun skal tages én gang om måneden. Måske vil den overflødiggøre den lovgivning, der i dag er til behandling, og det ville være det lykkeligste.

Eva Rée: Der er, hvis man sammenligner den nuværende svangerskabslov med forslaget til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab, både meget store og meget vidtrækkende forskelle. Der er derfor også muligheder for højst forskelligartede meninger, hvoraf ingen, tror jeg, vil kunne samle politisk enighed, og der vil heller ikke kunne blive enighed inden for de enkelte partier. Det behøver i sig selv ikke at være noget svaghedstegn. Jeg vil, når emnet tages i betragtning, snarere karakterisere det som en styrke.

Ifølge den nuværende svangerskabslovs § 1 kan en kvinde få sit svangerskab afbrudt i følgende tilfælde: når det er nødvendigt for at afværge alvorlig fare for kvindens liv eller helbred, når svangerskabet skyldes krænkelse af kvindens kønsfrihed, når der er fare for, at barnet vil blive sindssygt, åndssvagt eller komme til at lide af andre svære mentale forstyrrelser, epilepsi eller alvorlig og uhelbredelig abnormitet eller legemlig sygdom, og — som det sidste punkt — når fysiske og psykiske defekter eller andre lægeligt begrundede forhold medfører, at kvinden skønnes uegnet til at tage vare på sit barn.

Over for denne lov finder forslagsstillerne — 6 medlemmer af partiet SF — det som fremført tvingende nødvendigt at fremsætte lovforslag om fri ret til abort ud fra det afgørende princip, at kvinden selv må træffe afgørelse om, hvorvidt hun ønsker at føde sit barn. Denne ret bør ifølge forslagsstillerne kun indskrænkes af bestemmelser, der sikrer, at ønsket om abort er støttet på modent overlæg, at indgrebets karakter er kvinden bekendt, og at mødrehjælpsinstitutionen har haft lejlighed til at pege på mulighederne for hjælp og støtte, dels under graviditeten, dels når barnet er født og vokser op. Ægtefællen eller barnets fader skal gøres bekendt med ønsket om svangerskabsafbrydelse og over for Mødrehjælpen have haft lejlighed til at fremsætte sin opfattelse, eventuelt give sin skriftlige tilslutning.

[Eva Rée.]

Jeg skal redegøre for mit partis stilling til det af SF fremsatte lovforslag og endvidere pege på nogle af de mere væsentlige problemer og spørgsmål — også af bevillingsmæssig art — som det er nødvendigt at fremdrage under denne førstebehandling.

Venstre kan nemlig ikke tilslutte sig det af SF fremsatte lovforslag, men erkender, at antallet af illegale svangerskabsafbrydelser — der siges at være mellem 15.000 og 20.000 årlig — rummer så store menneskelige problemer, at det vil være rigtigt at opfordre til en grundig undersøgelse af mulighederne for at mindske eller fjerne en række af de årsager, der er medvirkende til at skabe ønsket om at få et svangerskab afbrudt. Selv om meningene i mit parti er delte, kan jeg på mit partis vegne tilsige støtte til en både hurtig og saglig behandling af problemerne omkring den nuværende svangerskabslov og til forslag om lempeligere former, om en liberalisering af den nuværende lovs administration, såfremt man efter drøftelserne i dag — hvad meget jo allerede nu tyder på — nedsætter et udvalg eller en kommission til revision af loven.

Den nugældende lov er har været gældende fra 1. oktober 1956, og den er ude af takt med dagliglivet. Hvad der gør den endnu mere problematisk, er, at den også er ude af takt med retsbevidstheden; det bekræfter antallet af illegale svangerskabsafbrydelser, det bekræfter også antallet af straffe, afsagt over kvinder, som har ladet deres svangerskab afbryde ulovligt.

Jeg vil gerne nævne, at hvis svangerskabsloven var blevet overholdt efter lovens bogstav, skulle 60.000—75.000 kvinder have været straffet for ulovlig svangerskabsafbrydelse inden for en 7 års periode. Jeg nævner det som illustration; men det taler også stærkt for en ajourføring af den nuværende svangerskabslov, så retsbevidstheden ikke fortsat skal krænkes. Det kunne også tale til fordel for fri ret til abort. Men kan man ved at ændre en lov efter kendsgerningerne i dagliglivet gøre det ulovlige lovligt? Er det ikke snarere årsagerne til ulovlighederne, der bør ændres eller begrænses?

Venstre er af den opfattelse, at årsagerne til de illegale svangerskabsafbrydelser bør begrænses, begrænses mest muligt og også

hurtigst muligt. Den kendsgerning, at der daglig foretages 55 illegale svangerskabsafbrydelser med al den kval, al den angst, den risiko, de illegale svangerskabsafbrydelser medfører, kræver, at folketinget, hvis SFs lovforslag afvises, i stedet lader nedsætte et udvalg eller en kommission, der hurtigst muligt fremsætter forslag til en lov, der effektivt skaber et alternativ til fri ret til abort. Problemerne kan ikke ties ihjel, det er de alt for alvorlige til. Venstre medvirker gerne til et sådant initiativ.

Den kendsgerning, at antallet af illegale svangerskabsafbrydelser er faldet med 10-20 pct. i de sidste 10 år, samtidig med at svangerskabsforebyggende midler er blevet forbedret så betydeligt, qua piller og qua spiral, at der åbent tales om en revolution for kvinderne, viser en af de veje, man bør gå, og man kunne nævne andre eksempler: yderligere støtte til familieplanlægning, større bevillinger til oplysning om præventive midler. Er vi f. eks. indstillet på at tillade effektive reklamekampagner om præventive midler? Det må vist siges at være nødvendigt, når vi i 1967 ikke er kommet længere, end at der kun finder seksualoplysning sted i 44 pct. af Danmarks folkeskoler. Bevillingerne til Mødrehjælpen har mig bekendt heller aldrig været tilstrækkelige; endnu er den 10 år gamle svangerskabslov ikke fulgt op af de tilstrækkelige økonomiske ydelser.

Man kunne også nævne andre spørgsmål som dette, om samfundet vil give den gravide kvinde tilstrækkelig økonomisk hjælp og uddannelse, så hun, hvis hun er alene, bliver i stand til at forsørge sit barn, om vi har de økonomiske muligheder for en fortsat udbygning af vuggestuer og børnehaver, og om vi kan forhindre, at gravide kvinder „frivilligt“ tvinges til at forlade deres uddannelsessted — eventuelt deres skole, hvis de endnu går i gymnasiet eller i de ældre klasser.

Disse og mange andre spørgsmål er det væsentligt at få debatteret i forbindelse med en eventuel ændring af den nuværende svangerskabslov. Men spørgsmålet om de mange illegale svangerskabsafbrydelser kan efter venstres opfattelse ikke løses på forsvarelig måde ved fri ret til abort, en mulighed, som i sin yderste konsekvens, uden at tilsigte det, kan forsinke opbygningen af en

[Eva Rée.]

række samfundsmæssige opgaver; man har før set, at tiltrængte samfundsmæssige forbedringer har måttet vente af mangel på penge.

Vi ynder at sige, at vi lever i barnets århundrede. Så meget desto mere paradoksalt er det, at 15.000—20.000 kvinder årlig, bl. a. på grund af mangler i velfærdssamfundet, føler, at de må benytte den illegale svangerskabsafbrydelse. Det maner også til eftertanke, at flere og flere søger om legal svangerskabsafbrydelse ud fra motiveringen: dårlige boligforhold.

Det vil også være rimeligt at rejse spørgsmålet om den sociale indikation i den så stærkt omtalte § 1, stk. 4, med henblik på lempeligere vilkår, på en udbygning, ligesom det vil være naturligt at bringe spørgsmålet frem om mere ensartede afgørelser landet over, når der træffes bestemmelse om, hvorvidt en legal svangerskabsafbrydelse skal foretages.

Personlig vil jeg gerne have lov at nævne, at jeg ville finde det naturligt, at kvinder f. eks. over 40 år og teen-agere på 16-17 år og derunder frit kunne vælge den legale svangerskabsafbrydelse så tidligt som muligt i svangerskabet, om end en tilslutning til et sådant forslag ville kunne forringe kvindens stilling, idet hun kunne blive presset af sin familie — sine forældre, hvis hun var teenager — til at benytte en eventuel lov-hjemlet ret mod sit eget ønske. Fri ret til abort rummer i sig selv mange farer, bl. a. netop for tvang over for kvinden; man kan f. eks. ikke se bort fra, at den vordende barnefader ud fra ønsket om at slippe for alimentationsbidrag kunne lægge pres på kvinden, forsøge at tvinge hende til at afbryde sit svangerskab.

Der er i det hele taget så mange spørgsmål og problemer i forbindelse med fri ret til abort, at det er vanskeligt at komme ind på dem alle sammen. De spænder også over et stort register, hvorfor der netop kan blive tale om forskellige opfattelser og synspunkter, også inden for partierne. Der er medicinske, lægelige, juridiske spørgsmål, spørgsmålet om udslettelse af liv, respekten for det nye liv og hensynet til retsbevidstheden, etiske spørgsmål, moralske, sociale og samfundsmæssige. Det ændrer blot ikke den

kendsgerning, at der daglig herhjemme sker 55 illegale svangerskabsafbrydelser, i mange tilfælde under uværdige forhold.

Selv om friere og lempeligere forhold skulle blive resultatet af vore drøftelser, hvad jeg håber, kan jeg ikke se bort fra, at der ikke vil være mulighed for, at alle svangerskabsafbrydelser bliver legale. De illegale svangerskabsafbrydelser vil, som i lande med fri ret til abort, fortsat finde sted; men de illegale svangerskabsafbrydelsers antal må kunne nedsættes væsentligt ved effektiv begrænsning af årsagerne til ønsket om svangerskabsafbrydelse.

Venstre kan altså ikke tilslutte sig SF's lovforslag, men nedsætter man et udvalg eller en kommission til revision af den nugældende svangerskabslov, tilsiger venstre sin støtte til dette arbejde og håber samtidig, at det må blive et hurtigt arbejdende udvalg.

Lis Møller: For lovgivere må enhver diskussion om, hvorvidt svangerskabsafbrydelse skal tillades, tage sit udgangspunkt i spørgsmålet om, hvornår samfundet skal yde det menneskelige liv retsbeskyttelse. Ingen vil legalisere drabet på det fødte barn, selv om moderen ofte kan have meget stærke grunde for et sådant drab, for så vidt alle de samme grunde, som taler til hendes fordel ved bedømmelsen af, om hun skal have ret til svangerskabsafbrydelse, samt endnu flere grunde, som f. eks. at barnet fødes med så alvorlige handicap, at en fortvivlet moders ombringelse af det sker af dyb medlidenhed. Men samfundet vil aldrig frikende hende, selv om domstolene i visse tilfælde vil vise stor mildhed. Det fødte barns retsbeskyttelse er anerkendt af alle.

Men så det barn, som moderen ikke har født endnu, er det beskyttet og skal det beskyttes? Livet opstår ved undfangelsen. Livets beskyttelse har dette høje ting derfor hidtil anset for at indtræde ved undfangelsen, således at der skulle særlige, af samfundet og lovgivningsmagten fastslåede grunde til at acceptere svangerskabets afbrydelse ved indgreb udefra. Dette sidste blev fastslået ved den nugældende svangerskabslov; vi legaliserer ifølge den svangerskabsafbrydelse, når særlige hensyn til

[Lis Møller.]

moderen gør det forsvarligt; men vi oprettholder ved denne lov principielt livets beskyttelse fra undfangelsen.

Vi ved alle, at vi her bevæger os på et område, hvor retsopfattelsen ikke er enstemmig, og hvor ikke så få har svært ved at anerkende den bestående retstilstand, og jeg skal klart erkende, at hvis man ikke vil yde fostret retsbeskyttelse, som man jo gør det f. eks. i arveloven, så må moderens frihed være det afgørende, og da bliver den frie adgang til svangerskabsafbrydelse den logiske konsekvens. Jeg tvivler imidlertid på, at retsopfattelsen hos folkets flertal er kommet dertil, og jeg tror, at den almene retsopfattelse stadig bygger på det hidtidige synspunkt, at der må finde en afvejning sted af hensynet til det ufødte barn med dets muligheder, og hensynet til moderen, der skal bære og føde barnet.

Ud fra dette grundsyn kan mit parti ikke medvirke til gennemførelsen af det foreliggende lovforslag, der helt prisgiver det ufødte barn til fordel for moderen; men vi vil gerne deltage i overvejelserne af, hvorvidt den nu mere end 10 år gamle lov har fundet et rimeligt balancepunkt, som også er socialt forsvarligt. Forinden vil jeg dog gerne gøre nogle bemærkninger yderligere om retstilstanden under en lovgivning, der tillader fri svangerskabsafbrydelse.

Vil man være sikker på, at en sådan altid vil yde kvinden beskyttelse? Vil kvindens frihed ikke meget vel kunne benyttes til tvang i form af en så stærk pression, at hun af hensyn til de følelser, hun nærer for barnefaderen, bøjer sig for presset, så hun i virkeligheden tvinges til abort? Moderens kærlighed til manden er jo ofte stærkest, indtil moderfølelsen vækkes, når hun begynder at mærke det nye liv i sig. I dag er mange kvinder udsat for det samme pres, men de kan i højere grad afvise presset; de kan afvise at gå til en kvaksalver, fordi de kan henvise til, at et besøg dér kan medføre døden, sterilitet eller straf.

Det er også et spørgsmål, om man kan få lægerne til i større omfang end nu at foretage indgreb på raske kvinder. Kan lovgivningen tvinge læger til at gøre noget, de mener er uforsvarligt? Vi er alle interesseret i at begrænse antallet af illegale aborter,

naturligvis, men vil adgang til fri abort overhovedet udrydde de illegale aborter? Der er læger fra andre lande med lettere adgang til legal abort, som fortæller, at heller ikke derigennem udryddes de illegale aborter; den anonyme abort bliver stadig søgt. Men i øvrigt: er disse illegale aborter ikke snarere udsprunget af for lidt viden og for lidt hensyntagen?

I den forbindelse vil jeg rejse spørgsmålet, hvorvidt den bestående lovgivning er udnyttet fuldt ud, og hvorvidt en manglende udnyttelse beror på institutionerne eller på manglende viden om, hvad der kunne være nået ved henvendelse til mødrehjælpsinstitutionerne. Den nugældende svangerskabslov er affattet sådan, at der foruden en klar medicinsk indikation i realiteten også er en social-medicinsk indikation med trykket lagt på social. Der står i loven, at der kræves en vurdering også af de forhold, hvorunder kvinden lever, fordi disse kan præge kvindens fysiske og psykiske tilstand så meget, at et svangerskabs fortsættelse vil virke stærkt belastende. Det vil sige, at der i loven er åbnet mulighed for legal abort for en gift kvinde med hjem, børn og byrder. Denne indikation administreres af Mødrehjælpsens 20 samråd, og spørgsmålet er altså, om disse samråd fortolker loven ens over hele landet, og om de fortolker den rigtigt. Jeg er overbevist om, at mange af dem, der søger illegal abort, overhovedet ikke har sat sig ind i, hvilke muligheder der foreligger for dem, dels med hensyn til fødsel og uddannelse, dels til — hvis stærke grunde foreligger — at opnå legal svangerskabsafbrydelse. Jeg vil gerne her understrege, at mit parti er parat til at medvirke til en udvidelse af mulighederne for uddannelse af den enlige mor og til øget økonomisk hjælp til hende, således at mangelen på uddannelse eller de økonomiske forhold ikke skal være afgørende for ønsket om svangerskabsafbrydelse.

Men vil vi undgå de illegale aborter, må vi også ændre samfundets syn på kvinden, der føder et barn uden for ægteskab; ikke mindst gælder det her, at de kredse, der går stærkest imod enhver form for svangerskabsafbrydelse, desværre også er dem, der har vanskeligst ved at acceptere, at et før-ægteskabeligt forhold imellem en mand og en kvinde fører til barnefødsel. Kunne vi totalt udrydde de herskende fordomme over

[Lis Møller.]

for menneskers liv, så tror jeg, det blev meget lettere at komme de illegale aborter til livs.

Om oplysning og viden er tilstrækkeligt til at undgå uønskede svangerskaber, det kan vi jo ikke vide noget som helst om, så længe kun 44 pct. af dette lands skoler giver seksualvejledning, og så længe kun en meget lille del af disse 44 pct. giver oplysning om antikonceptionelle midler og deres anvendelse.

Med vedtagelsen af svangerskabshygiejneloven af 1966 er der givet de unge ret til uden forældrenes samtykke at få vejledning i brug af antikonceptionelle midler. Den lov kræver, mener jeg, at skolerne landet over tager del i oplysningsarbejdet. Men jeg vil dog gerne understrege, at i og med at man giver oplysning om dette meget rationelle begreb, der hedder seksualitet, var det måske på sin plads, at man også gav oplysning om det noget mere irrationelle begreb, der hedder kærlighed.

Det er, ligesom om ordene er blevet devalueret. I dag hedder det ikke kærlighed, det hedder kønsdrift. Det hedder ikke elskov, det hedder seksualitet. Det hedder ikke det guddommelige, det hedder hormoner. Det hedder ikke samliv mellem to mennesker, det hedder teknik. Jeg tror også, at de unge trænger til oplysning, men jeg må sige, jeg har et levende indtryk af, at de unge er mere ansvarsbevidste på det felt end de noget mere voksne. Jeg tror, at fri svangerskabsafbrydelse i praksis vil blive anvendt som antikonceptionelt middel, og det er kvinderne ikke tjent med. I betragtning af, at det vigtigste antikonceptionelle middel, pillen, kun lige er blevet frigivet, så var det dog naturligt at prøve at indarbejde den først. Vi har fået langt bedre og sikrere antikonceptionelle midler, siden den gældende svangerskabslov trådte i kraft i 1956.

Jeg vil altså gerne konkludere derhen, at loven bør fortolkes efter dens bogstav. Oplysning må udbredes, reklamen for antikonceptionelle midler må intensiveres, hjælpen til de enlige mødre må udvides, den almindelige indstilling over for de enlige mødre må ændres. Jeg tror, at anvendelsen af disse muligheder vil bringe os længere frem imod den tilstand, at kvinden ikke

ønsker sit svangerskab afbrudt, fordi hun kun bliver besvangret, når hun ønsker at blive det. Men jeg er rede til at drøfte i et udvalg, om der er grund til at ændre den nugældende lovgivning, så vi åbner videre adgang for svangerskabsafbrydelse. Den nugældende lov giver unge piger under 15 år adgang til svangerskabsafbrydelse. Jeg vil gerne være med til at se på, om denne grænse skal rykkes opefter. Jeg er også parat til at medvirke til, at der gives adgang til svangerskabsafbrydelse for kvinder omkring 38 år og opefter. En fødsel i den alder kan være yderst kompliceret for såvel moder som barn.

For fuldstændighedens skyld skal jeg oplyse, at der også i mit parti gør sig andre synspunkter gældende.

Else-Merete Ross: Ved gennemførelsen af svangerskabsloven af 1956 håbede man at få ordnede forhold, som man kaldte det. Dermed mente man, at man håbede at få de illegale aborter ind under lovens rammer. Desværre lykkedes det ikke. Foruden visse ændringer i selve loven gennemførte man bestemmelser om seksualoplysning og om større sociale hjælpeforanstaltninger.

På seksualoplysningens område er kun 44 pct. af skolerne og nogle seminarier meget langsomt og endnu ikke fyldestgørende ved at komme i gang, men det bliver forhåbentlig bedre i de kommende år med den ændrede indstilling i befolkningen til seksualoplysning. Gennem mødrehjælpen, gennem Foreningen for Familieplanlægning og enkelte andre steder er der givet oplysning og vejledning. Det vigtigste skridt, der er taget i de forløbne 10 år, er vedtagelsen af svangerskabshygiejneloven af 1966, som gør det muligt at komme i forbindelse med et langt større udsnit af kvinderne end hidtil, men en virkelig intensiv og alle omfattende seksualoplysning er endnu ikke gennemført.

Hvad de sociale hjælpeforanstaltninger angår, er det sådan, at mødrehjælpens gennemsnitlige ydelse til understøttede klienter er på ca. 300 kr. Det er urealistisk at vente, at et tilbud af den størrelse samt løfte om spædbørnsudstyr og en brugt barnevogn alene vil kunne afholde gravide kvinder i social nød fra at foretage såkaldte „overilede skridt“, som det hedder i mødrehjælpslovens § 2.

[Elsø-Merete Ross.]

Jeg tror, der kan være håb om i løbet af en 15-20 år at få indarbejdet en præventionsmentalitet, især når piller og forskellige spiralmetoder bliver mere kendt, og jeg går ud fra, at vi er villige til at udbygge de sociale foranstaltninger således, at ingen af økonomisk nød behøver at gribe til abort som eneste udvej. Men selv om vi bliver meget gavmilde på dette område, må vi tænke på, at mange abortsøgende har andre motiver end den øjeblikkelige økonomi. Hvis vi derfor stadig er af den opfattelse, at svangerskabsloven skal bidrage til, at de illegale aborter skal komme ind under gruppen af legale aborter, må vi se på selve loven og se, om det er muligt at ændre den.

I den gældende svangerskabslovs § 1, stk. 4, står der, at svangerskab kan afbrydes

„Når i ganske særlige tilfælde alvorlige fysiske og psykiske defekter eller andre lægeligt begrundede forhold medfører, at kvinden skønnes uegnet til at tage vare på sit barn.“

I forslaget i kommissionsbetænkningen tog denne paragraf ikke udelukkende sigte på alvorlige legemlige og sjælelige defekter, idet det nævntes, at eventuelt ganske unge kvinder kunne falde ind herunder. Hvis man i denne paragraf ændrede ordet „uegnet“ til „mindre egned“, ville vi derved åbne adgang for flere kvinder til legal abort. Det blev nok ikke en særlig stor gruppe, men den ville kunne omfatte en del umodne kvinder, herunder meget unge piger.

En anden mulighed var at gå tilbage enten til den første svangerskabskommissions forslag om social indikation eller tage en formulering fra et mindretal, heriblandt professor Hjalmar Helweg, i den anden svangerskabskommissions betænkning, hvorefter der burde være adgang til abort, når der foreligger sociale og personlige vanskeligheder af så alvorlig karakter, at de skønnes ikke at kunne afhjælpes på anden måde; men det er nok et spørgsmål, om umodenhedsindikationen og den sociale indikation kan formuleres så præcist, at der kan administreres ensartet efter dem. I hvert fald har overlæge Hoffmeyer og professor Hurwitz tidligere påstået, at det ville være meget svært at finde et mellemstandpunkt mellem

den nuværende svangerskabslovs bestemmelser og helt fri adgang til abort.

Hvis det er svært at formulere andre indikationsparagraffer, som er administrativt brugbare, kunne man benytte kriterier, der ikke kan udsættes for fortolkning. Man kunne indføre en aldersgrænse både opad og nedad, f. eks. under 17 år og over 35 år, eller man kunne sige, at har en kvinde mindst ét barn, så ved hun så meget om glæder og arbejde ved at have et barn, at hun selv måtte bestemme, om hun kunne overkomme at have et barn til. Hvis man nøjedes med alderskriteriet, ville man udelukke kvinder mellem 18 og 35 år, de særligt fødedygtige aldersgrupper. Tog man kriteriet: mindst ét barn i forvejen, ville man få et meget stort antal af de illegale over i den legale gruppe, men ville ikke hjælpe de førstegangsgravide. Direktøren for mødrehjælpen mener, at afgørelse om abort er for individuel en sag til, at man kan lave så faste grænser.

Selv om der er rejst indvendinger imod de fire muligheder for at give legal abort, som jeg har omtalt, er der vel mulighed for, at vi kunne blive enige om visse former for udvidelse. Men selv om vi gik et langt skridt i den retning, ville vi stadig komme til at udelukke en del, som vi derved henviser til at gå til kvaksalvere, og på den måde fortsætter de illegale aborter, som jeg mener vi bør sætte alt ind på at få forhindret, idet det strider imod min retsopfattelse at have en lov med mange daglige overtrædelser, som man faktisk tolererer og lukker øjnene for. Hvis det primære ønske altså er at få de illegale aborter ind under lovens rammer, tror jeg ikke, der findes anden udvej end at gå over til SF's forslag, selv om jeg godt forstår mange af de betæneligheder, der anføres herimod.

SF foreslår en begrænset form for fri abort, idet kvindens selvbestemmelsesret kun skal gælde de første 12 uger og kun efter ansøgning og efter samtale med en socialrådgiver og en læge. Jeg vil dog gerne straks vende mig imod et meget anvendt argument til fordel for selvbestemmelsesretten. Man siger, at kvinden selv skal bestemme over sin krop. Ja, det var netop det, hun skulle, men bestemmelsestidspunktet skulle ligge, inden hun blev gravid. Ønsker

[Elsø-Merete Ross.]

hun og manden ikke et barn, burde de sørge for at benytte præventive midler. Jeg er teoretisk tilhænger af dette ansvarlighedens strenge krav, men jeg må erkende, at den menneskelige natur, ikke mindst på det seksuelle område, ikke altid er så fornuftsbestemt, som det var ønskeligt. Mennesker er ikke ufejlbarlige. Gør man fejl, vil mange sige, skal man straffes og tage følgerne af sine fejl, men det er jo egentlig en besynderlig form for straf og gengældelse at blive tvunget til at føde et nyt menneske til verden, når ens inderste ønske er at blive fri for det på det pågældende tidspunkt. Man tvinges til at tage følgerne, som jo ikke blot går ud over én selv, men over en helt uskyldig.

For tiden har vi faktisk mærkelige tilstande. De kvinder, som foretager eller lader foretage et illegalt indgreb ud fra det, man kunne kalde deres egen sociale indikation, får jo, hvis de derefter bringes på sygehus, faktisk dér en lovlig abort. Det er en bagvendt vej, at man kan hjælpes lovligt, bare man selv starter ulovligt i stedet for at lade lægen straks fra begyndelsen være med på lovlig vis. Mange ulovligt aborterende, som ikke kommer under lægebehandling, ville, hvis de i stedet for fik et lovligt indgreb, få den efterfølgende vejledning i prævention efter svangerskabshygieneloven.

Hvis man var sikker på selv at måtte træffe sin endelige beslutning, er der sandsynlighed for, at oplysning om hjælpeforanstaltninger og samtale med et forstående menneske om personlige vanskeligheder ville føre mange til mødrehjælpen. Når så mange nu ikke søger mødrehjælpen, er det ofte, fordi de på forhånd ved, at de vil få afslag, og også ofte, fordi de ikke ønsker den omstændelige proces og de nærgående spørgsmål, som mødrehjælpen skal foretage. Kunne man få fri abort, var de lange undersøgelser, som piner mange, ikke nødvendige; aborten kunne foretages på et tidligere tidspunkt end nu, hvad der ville være en fordel for både patienten og lægen.

Der synes at være et socialt skel, når det gælder illegal abort. De, som har råd, kan lettere få foretaget indgrebet på en betryggende måde, medens socialt dårligere stillede er henvist til mindre betryggende former for indgreb.

Da man allerede tillader former for abort i vor nuværende svangerskabslov, kan man ikke bruge argumentet om, at liv ikke må tilintetgøres. For dem, der er tilhængere af den gældende lov, må det udelukkende være et spørgsmål om, hvor det er hensigtsmæssigt at sætte grænsen, hensigtsmæssigt af hensyn til moderens tarv og hensigtsmæssigt af hensyn til den moral og retsopfattelse, de selv har.

Jeg mener ikke, der er grund til at vente på, hvad svenskerne bestemmer sig til. Lovforslaget omfatter kun kvinder, der er bosat i Danmark. Derimod mener jeg, at det må undersøges, hvordan vore hospitaler kan klare opgaven. Det må vel også undersøges, om et tilstrækkeligt antal læger er villige til at påtage sig denne opgave.

Går vi ind for fri abort, må der samtidig sættes alvorligt ind på at gøre antallet af aborter mindre år for år, dels ved udbygning af den økonomiske hjælp, der kan tilbydes, dels ved en effektiv oplysning om præventive midler — og her gælder det både mænd og kvinder, idet jeg stadig mener, at det er opgaven at få begge parter til først og fremmest at tage ansvaret og tage selvbestemmelsesretten i brug, inden kvinden når at blive gravid.

I min gruppe er der forskellige opfattelser af spørgsmålet. Nogle ønsker enkelte begrænsede lempelser, andre går ind for en bredt formuleret social indikation, og nogle går ind for fri abort. Men vi ønsker alle at gå positivt ind for drøftelser i det udvalg, der forhåbentlig bliver nedsat og forhåbentlig hurtigt vil bringe en løsning.

Niels Westerby: Hr. Diderichsen skulle have været ordfører for liberalt centrum i dag, men de orkanagtige tilstande, der har hersket og delvis endnu hersker, har forhindret ham i at være ordfører.

Man kunne have frygtet, at de orkanagtige tilstande også var flyttet herind i det høje ting i dag, men jeg har mærket mig, at drøftelsen ved første behandling er foregået i en helt igennem særdeles nøgtern og saglig atmosfære.

Det er jo ikke med let sind, man tager stilling til det alvorlige spørgsmål, vi behandler i dag, men vi må vel alle erkende vores ansvar som lovgivere og tage vor stilling. I min gruppe, i liberalt centrum, er der meget

[Niels Westerby.]

stærkt delte meninger om spørgsmålet. Det går næsten fra den yderste grænse i den forstand, at man ikke vil have lempet den nugældende lovgivning, til noget, der nærmer sig det lovforslag, som er fremsat af SF. Der er altså stærkt delte meninger. Man plejer jo også at sige, at vi skal dele os efter anskuelse, og det har vi gjort politisk efter visse hovedretningslinjer. Jeg tror dog, de fleste må erkende, at i dag er vi herinde delt på en helt anden led, tværs igennem de fleste af vore partier, og det understreger jo netop det personlige og stærkt samvittighedsprægede i selve det spørgsmål, der er til debat.

Man kan rejse det spørgsmål, om respekten for liv forhindrer en udvidelse af adgangen til svangerskabsafbrydelse, men jeg har da mærket mig, at ingen af de ærede ordførere har været inde på at ville begrænse den nugældende lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab. Der findes jo forskellige muligheder for afbrydelse af et svangerskab, og dér er der altså ingen der har villet begrænse. For det første tildeles svangerskabsafbrydelse, når der er fare for moderens liv og helbred; det vil med andre ord sige, at man respekterer af hensyn til moderen ikke fosterets liv. For det andet gives der adgang til svangerskabsafbrydelse, når der har foreligget det, man kalder en kønsfrihedsforbrydelse, altså voldtægt. Det er måske således, at man anerkender det, fordi man fordømmer voldtægtsforbryderen, eller fordi man synes, at voldtægten har været et stærkt indgreb i moderens frihed, men i alt fald har disse hensyn vejet så tungt til, at man har ment, de har været af større betydning end hensynet til fosteret. Man anerkender også, at der, hvis man kan forudse, at det barn, der bliver født, bliver vanskabt psykisk eller fysisk, kan foretages svangerskabsafbrydelse. Man respekterer altså ikke dette liv, for man siger, at det vil blive et dårligt liv. Man respekterer altså i en gruppe tilfælde ikke fosterets liv, men lader hensynet til fosteret vige for

andre væsentlige hensyn, hensynet til moderen, til kønsfriheden, til hvordan det barn, der skal fødes, vil blive osv. Vi er altså gået meget langt i retning af at sige, at her foreligger der meget vægtige hensyn, der gør, at vi ikke kan lade være med at foretage en svangerskabsafbrydelse, fordi det ellers ikke vil være udtryk for den tilstrækkelige respekt for liv.

Det er altså anerkendt fra alle sider, og derfor bliver spørgsmålet, der rejser sig i dag, i og for sig spørgsmålet, om det er rigtigt at gå længere, eventuelt at gå så langt som SF har foreslået det, og det må altså overvejes ud fra en række vægtige hensyn og ikke ud fra, om man synes, at det vil være at gå livet for nær. Og her vil jeg gerne tage mit udgangspunkt i de herskende tilstande.

Det er jo en stenhård kendsgerning, at der er et meget stort antal illegale aborter. Man kan diskutere, om det er 10.000 eller 15.000 eller 20.000, men det er i hvert fald stort. Det er, så vidt jeg kan skønne, også en særdeles farlig ting, at så mange kvinder bliver tvunget ud i en illegal svangerskabsafbrydelse og dermed kan udsætte deres helbred varigt for fare. Jeg har ganske vist set indlæg fra lægelig side om, at man kan opøve teknikken, som det så smukt er blevet beskrevet, så illegal abort ikke behøver at være farligere end abort, der foregår under legale omstændigheder. Men det vil jeg faktisk vægre mig ved at tro på. Jeg kan ikke forestille mig, at der kan være den samme betryggende atmosfære omkring afbrydelsen hos en kvaksalver, som den foregår på et hospital eller en klinik under kyndige lægers og sygeplejerskers medvirken. Derfor er det for mig en meget væsentlig kendsgerning og mit udgangspunkt, at mange kvinders helbred bliver bragt i fare.

Men det er også et meget vigtigt udgangspunkt for mig, at der er noget galt i en lovgivningstilstand, der tvinger 15.000 kvinder i Danmark om året, eller i hvert fald et meget stort tal, og deres mandlige hjælpere ud i at foretage noget, der er ulovligt. Det drejer sig jo i langt de fleste tilfælde om al-

[Niels Westerby.]

mindelige hæderlige og lovlydige borgere, og her har vi en lovgivningstilstand, der tvinger dem til at foretage noget ulovligt, noget illegalt. En lovgivning, der har sådanne følger og er sådan ude af trit med den almindelige adfærd i vort samfund, kan ikke opretholdes uændret. Den må forandres. Spørgsmålet er, hvor vidt man skal gå.

Det er et spørgsmål, om man skal gå ind for det, man kalder fri abort. Nu kan fri abort jo defineres på mange måder, og man kan vel sætte et spørgsmålstegn ved, om det lovforslag, som hr. Morten Lange har talt for i dag, egentlig giver adgang til fri abort.

Man har jo en række erfaringer, navnlig i østeuropæiske lande, hvor man er gået meget langt i retning af fri abort, og disse erfaringer har ikke alle steder været gode. Man har oplevet, at det i nogle lande førte til, at aborttallet blev så stort, at man kunne forudse, at befolkningstallet ville dale. Det rejste altså ligefrem spørgsmålet om noget i retning af slægtens beståen, i hvert fald i det nuværende omfang. Man oplevede også, at ganske unge piger på 17-18 år havde op til flere aborter under denne lovgivningstilstand, og det siger sig selv, at dette måtte føre til en forråelse af indstillingen på dette væsentlige og moralsk prægede område.

Jeg tror, vi bliver nødt til i meget høj grad at studere de erfaringer, man har indvundet i disse lande. Jeg har ladet mig fortælle fra velunderrettet hold, at man i et østland, hvor man har haft noget i retning af fri abort, er svunget tilbage til det helt modsatte, at man er gået over til at give læger, der foretager en abort, straf på helt op til 10 års fængsel, ja, selv moderen, der har fået foretaget aborten, bliver idømt fængsel måske helt op til 5 år. Mens man før har haft en lovgivningstilstand, der tillod fri abort eller noget i den retning, så svinger man tilbage til det helt modsatte og sætter ind med så strenge straffe, som ingen ville drømme om at sætte ind med her i landet.

Jeg tror derfor, at opgaven må være på den ene side at undgå den tilstand, vi har i øjeblikket, og så kan vi ikke beholde den nuværende lovgivning, og på den anden side at undgå de ulykkelige tilstande, som man har oplevet i visse lande, hvor man har

gennemført fri abort. Det er da helt oplagt, at vi skal sætte ind med oplysning, det vil jo altid kunne hjælpe. Det er også oplagt efter min opfattelse, at man må have en udvidelse af praksis med hensyn til adaptioner; det vil også kunne hjælpe. Det er også helt oplagt, at man må prøve på, at gøre adgangen til antikonceptionelle midler lettere, og det er da også helt oplagt, at vi må skabe bedre sociale og økonomiske kår for dem, der føder børn, således at det sociale motiv til at foretage en svangerskabsafbrydelse bliver mindre presserende.

Jeg tror, vi kan nå noget på disse områder. Men ærlig talt, jeg tror ikke, at vi ved en indsats på disse områder kan nå så langt, at vi med den nuværende lovgivning vil kunne bringe antallet af illegale aborter virkelig langt ned. Vi kan nå et stykke vej, men vi kan ikke nå virkelig til bunds i sagen ved disse metoder. Selv om vi altså skal sætte ind dér og gøre alt, hvad vi kan, bliver vi efter min opfattelse nødt til også at se på selve lovgivningen og gå ind for en udvidet adgang til svangerskabsafbrydelse. Jeg tænker naturligvis her i første række på de unge piger i en meget lav alder. Her er det efter min mening nødvendigt at gå længere med en udvidet adgang til abort. Det er jo en ruin både for det vordende barn og for moderen og hele hendes liv, hvis man tvinger igennem, enten at hun skal føde, eller at hun skal få foretaget en illegal abort, hvis der skal være abort.

Jeg tror også, man bliver nødt til at udvide den sociale indikation i al almindelighed. I øjeblikket har man vel nærmest en blandet medicinsk-social indikation. Jeg tror, den må udvides. Jeg har hørt om mange tilfælde af kvinder, der under dårlige økonomiske kår i ægteskabet føder det ene barn efter det andet. Det er altid svært at sætte sig ind i social nød, når man ikke selv har prøvet det, men jeg mener i hvert fald at kunne se klart, at en fødsel nærmest kan være helt ruinerende både for den børneflokk, der er der, for de kommende børn, for moderen og for den sags skyld for manden med. Den sociale indikation bør efter min opfattelse udvides. Jeg er klar over, at det er svært at definere en udvidelse af indikationsadgangen, men det er vel også derfor, den højtærede justitsminister har foreslået at nedsætte en kommission til at udrede hele

[Niels Westerby.]

dette spørgsmål. Jeg giver dette kommissionsarbejde mine varme ønsker med på vejen. Vi skulle jo gerne have dette arbejde gjort hurtigt — det tror jeg alle er enige om — og ministeren bør måske overveje, om man ikke ligefrem skulle sætte en tidsfrist for arbejdets afslutning. Jeg vil nødigt have, det skal gå på den måde, at vi skal vente i 5 år på at få en kommissionsbetænkning — sligt er jo set før. Kunne man ikke overveje at sætte en tidsfrist, således at vi kan være sikre på en hurtig afslutning, så vi kan nå til en afklaring?

Nu vel, det er svært at definere disse ting og gøre det helt klart, men jeg tror dog, at den principielle indstilling, jeg personlig har til problemet, er kommet klart til udtryk, og så må vi håbe, at det lykkes at nå til en tilstrækkelig klar og skarp formulering, således at der bliver større overensstemmelse mellem indstillingen i befolkningen og lovgivningen.

Hanne Budtz: De fleste af partiernes ordførere har jo givet udtryk for, at der var forskellige opfattelser i deres gruppe, og fru Lis Møller gav også udtryk for, at der i det konservative folkepartis gruppe er forskellige opfattelser.

Jeg hører til dem, der ønsker, at vi skulle komme noget videre med en liberalisering af den gældende lovgivning; jeg synes nemlig ikke, det er tilfredsstillende at have en lovgivning, der skal fortolkes — og det er jo tilfældet i dag. Det er heller ikke tilfredsstillende at have en lov, som man — det er også fremhævet af de fleste ordførere — simpelt hen regner med ikke skal overholdes. Det, der for mig er afgørende, er det kolossale antal illegale aborter. Der er formentlig ikke nogen, der blot tilnærmelsesvis kan opgive, hvilket antal det drejer sig om, men uanset om det er det dobbelte eller det halve af, hvad der er angivet af forslagsstillerne, er det under alle omstændigheder for mange.

Det er efter min opfattelse urimeligt, at det skal gå til på den måde. Det er uværdigt, synes jeg, at en kvinde kan straffes for, at hun lader foretage en illegal abort, og det er i virkeligheden også uværdigt, at hun ikke selv — hvis man vil gå så langt — kan tage stilling til dette spørgsmål; at der så på den

anden side kommer modhensyn, må jeg erkende.

For mig er der ingen tvivl om, at målet med en lovgivning må være at give kvinderne mulighed for virkelig at ønske svangerskabet gennemført. Det er jo også det, der er gået som en rød tråd gennem alle ordførernes taler: det skal være muligt for hende, og det skal være ønskeligt. Vi lever i et kompliceret samfund, og det er betydelig mere kompliceret at gennemføre børnenes opdragelse, oplæring i det hele taget, end det har været tidligere. Jeg vil også pege på, som allerede flere ordførere har gjort det, at var det sådan, at kommunerne i højere grad sørgede for det tilstrækkelige antal vuggestuer, børnehaver og fritidshjem, ville der sikkert også være mange af de kvinder, der nu ønsker abort, som ville opgive denne tanke. Det er klart, at jo bedre de ydre forhold er, jo større chance er der for, at kvinden har mulighed for at gennemføre svangerskabet og tage sig af børnene.

Netop på baggrund af det store antal illegale aborter og den betydelige risiko, der er for kvinden derved, mener jeg, det er nødvendigt at få en videre adgang til afbrydelse af svangerskabet, og hvis samfundet virkelig yder sin indsats gennem en større økonomisk hjælp, gennem hjælp til pasning af børnene og meget andet, er det efter min mening også ubetænkeligt.

Jeg er imod den tanke at fastsætte en særlig aldersgrænse. Jeg kan ikke se, hvorfor vi skal have én lov for de yngre og én for de ældre. Jeg er tilhænger af, at der i videre omfang end i dag bliver mulighed både for de yngre og for de ældre kvinder for at få svangerskabsafbrydelse; men jeg kan ikke se, at behovet ikke kan være lige så stort hos den mellemliggende aldersklasse. Her drejer det sig jo netop i høj grad ofte om den gifte kvinde, enten i den gammeldags slum eller i den moderne boligslum, de alt for små lejligheder til de mange børn. Grunden kan bl. a. være den, at kvinden er ude for den vanskelighed, at hun ikke kan tage sig af de mange børn. Forleden dag hørte jeg om en familie, der virkelig havde god plads; den boede på landet, der var nogle børn i forvejen, og der var ældre mennesker at tage sig af, men der var simpelt hen ikke mulighed for at få nogen som helst hjælp

[Manno Budtz.]

til pasning af endnu et barn. Jeg mener, at her må hensynet til at redde moderen og den øvrige familie gå fremfor hensynet til det barn, der ventes.

Jeg synes også i høj grad, det er et handicap for kvinderne, i modsætning til mændene, at når barnet er født, ja, så er det meget ofte en selvfølge, at det er kvinden, der opgiver sin uddannelse; hun må i mange tilfælde opgive sit arbejde, sin karriere, fordi hun ikke har anden mulighed for at få barnet passet end selv at gøre det, hvorfor hun må opgive det arbejde, der interesserer hende.

Jeg synes altså, at der er mange samfundsmæssige og personlige grunde, der taler for en udvidet indikation, en social indikation, og jeg håber, at den igangværende diskussion, det udvalgsarbejde, der kommer, og en eventuel kommission — eller hvad der nu bliver tale om — vil føre til et i høj grad, som man siger i dag, liberaliseret resultat i forhold til den gældende lovgivning.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg er enig med hr. Niels Westerby i, at denne debat har haft en behagelig afslappet atmosfære over sig. Vi, der kan huske, hvordan lidenskaberne kom i kog i 1956, da vi sidst drøftede denne lovgivning, føler nok en behagelig lettelse; måske vi også føler os lidt farisæiske, lidt bedre, fordi vi nu dog er kommet til en klarere erkendelse af realiteterne. Hr. Morten Lange pegede jo fuldstændig rigtigt på, at man lige så lidt kan sætte en skarp grænse for livets opståen, som man kan sætte en grænse for dødens indtræden, og det var jo det begreb, dette hellige liv, der opstår, denne menneskespire, der opstår ved undfangelsen, og som skal nyde retsbeskyttelse, der satte lidenskaberne i kog.

Nu ser vi — jeg siger heldigvis — mere praktisk på det; for dette her med hvornår livet opstår, og hvornår det forsvinder igen, har jo nok praktisk interesse, i høj grad, men ikke så forfærdelig megen teoretisk interesse. Man kan vel tale om, at livet er ved at opstå ved undfangelsen, men alle til et færdigt menneske nødvendige organer er jo ikke til stede ved undfangelsen — de opstår formentlig efterhånden; og jeg går ud fra — men det ved videnskabsmanden hr. Mor-

ten Lange sikkert lidt mere om og kan belære os om — at det er ligesådan, når døden indtræder, at alle organer dør ikke på én gang. Man siger jo, at døden er indtrådt, når hjertet er holdt op at slå; men så er spørgsmålet — det er jo til overvejelse for tiden — om det er det rette kriterium. Det kommer vi tilbage til i en anden forbindelse.

Men som sagt, jeg synes, det har været opmuntrende, og alt tyder jo på, at vi i hvert fald vil få en fornuftig lovgivning med tiden. Hr. Morten Lange siger, det haster. Ja men jeg vil da gerne gøre opmærksom på, at jeg i skrivelser til medlemmer af det udvalg, der er nedsat, udtrykkeligt har anmodet udvalget om at fremskynde arbejdet. Jeg synes, det er rimeligt, at jeg her oplyser, hvem dette udvalg består af. Formanden for udvalget er kontorchef i justitsministeriet J. Gersing; øvrige medlemmer er dr. med. fru Kirsten Auken, borgmester Edel Saunte, overlæge Henrik Hoffmeyer, læge Knud O. Christensen fra Den almindelige danske Lægeforening, overlæge Juel Henningsen fra sundhedsstyrelsen, departementschef i ministeriet for familiens anliggender fru G. Refslund Thomsen, direktør for mødrehjælpen fru Vera Skalts, socialrådgiver fru Karen Ytting, valgt af Danske Kvinders Nationalråd, og, som sekretær, fuldmægtig i justitsministeriet T. Bækgaard, som for øvrigt har været sekretær for seksualoplysningsudvalget.

I den forbindelse er det rimeligt at gøre opmærksom på, at der ligger et stort materiale i seksualoplysningsudvalget; det er blot ikke bearbejdet. En væsentlig del er samlet sammen, men der er jo mangel på kvalificeret arbejdskraft til at forestå bearbejdningen. Jeg vil anse det for rimeligt, at vi afventer resultatet af det sagkyndige udvalgs arbejde. Der er, som jeg sagde, mulighed for at få materiale fra seksualoplysningsudvalget, men der er tillige — det er vi bekendt med — mulighed for at få værdifuldt materiale fra det tilsvarende svenske udvalg, som har arbejdet i et par år.

Man kan spørge, hvad det er for spørgsmål, vi synes det er så vigtigt at få belyst, og lad mig nævne nogle af dem.

Der må efter min opfattelse for det første foretages en nærmere sagkyndig vurdering af den gældende tilstand, bl. a. på grundlag

[Justitsministeren.]

af en analyse af mødrehjælpens materiale vedrørende de legale aborter. I den forbindelse kan jeg oplyse, at mødrehjælpen er i færd med at udarbejde en nøjere statistik for perioden efter 1. april 1961.

Det er for det andet nødvendigt, at vi får en vurdering af, hvor langt man tør antage at kunne nå i retning af at løse det nuværende abortproblem dels gennem øget oplysning om præventive midler, herunder de nyeste præventive midler, dels gennem øget økonomisk støtte til gravide kvinder.

For det tredje bør vi have en vurdering af den risiko, kvinder udsætter sig for ved de illegale aborter. Om dette spørgsmål er der som bekendt fremsat divergerende opfattelser. Fru Viola Nørlov citerede en enkelt opfattelse, nemlig dr. Thorkil Vanggaards kronik forleden, som jo hævder det for os overraskende synspunkt, at der i virkeligheden ikke er nogen større risiko ved de illegale aborter. Det fortjener da at indgå i overvejelserne. Skulle hans oplysninger herom være rigtige, kan vi da med så meget bedre samvittighed vente på, at denne sagkyndige undersøgelse bliver færdig.

For det fjerde bør vi have en vurdering af de fysiske og psykiske skader, der kan være følgen af en legal abort. For det femte bør en bedømmelse af de rent kirurgiske problemer ved foretagelsen af abort indhentes og for det sjette en vurdering af den risiko, en friere abortadgang betyder for, at kvinden udsættes for pression fra kæreste, forældre osv. For det syvende må vi have oplyst de forventede virkninger af friere adgang til abort med hensyn til størrelsen af det samlede aborttal, størrelsen af fødselstal og med hensyn til, hvilke krav der vil blive stillet til lægelig arbejdskraft og hospitalskapacitet. Navnlig med hensyn til det sidste spørgsmål er det nødvendigt at indhente et solidt materiale om erfaringerne i de lande, der allerede har en mere liberal lovgivning på dette område.

Det er altså ikke oplysninger, som er unyttige, vi gerne vil have frem, inden vi skal tage endelig stilling, men i høj grad oplysninger, som kan få afgørende betydning i et spørgsmål som dette, hvor, som det er fremhævet fra mange ordføreres side, meningene inden for partierne er overordentlig delte. I den forbindelse kan jeg ikke af-

holde mig fra en bemærkning til hr. Niels Westerby om, hvor mange meninger der kan være, for jeg forstår, at der var adskillige inden for hans parti. Jeg håber ikke, der er flere end 4.

Det er blevet sagt af fru Viola Nørlov — og jeg tror med tilslutning fra samtlige øvrige, der havde ordet — at bedre end at foretage svangerskabsafbrydelse er det at forebygge uønsket svangerskab, og det kan jeg da kun give min tilslutning. Men som det blev afsløret ved en udsendelse i radioen i aftes, støder vi her på visse vanskeligheder. Der kommer vi nemlig ind på et andet problem, som også har været fremme i diskussionen, og det er romantikkens krav. Som en af de damer, der deltog i udsendelsen i aftes, sagde: det er jo ikke så godt, at lige når man er ved at blive forført, så skal man afbryde forførelsesscenen og gå ud på toilettet for at foretage visse foranstaltninger. Det er, ligesom romantikken forsvinder. — Det er et spørgsmål, om ikke romantikkens pris er, at man må have en vis risiko. Jeg vil gerne være med til at fjerne denne risiko; men det er ikke sikkert, at alle vil være med til at fjerne romantikken.

Fru Eva Réé nævnte — med rette, synes jeg — at bevillingerne til mødrehjælpen har været alt for utilstrækkelige. Ja men det er jo ikke så forfærdelig længe siden — jeg kan da godt huske det — at bevillingerne til denne institution ikke just mødte velvilje hos fru Eva Réés parti. Det kan fru Eva Réé ikke gøre for, fru Eva Réé var ikke den gang medlem af folketinget. Men der sker jo heldigvis en forbedring, for jeg kan se af tallene, at der på næste års finanslov foreslås praktisk taget en fordobling af disse bevilgninger. Det er sikkert heller ikke nok, men det er sikkert, hvad der kan absorberes i øjeblikket, hvad der kan udnyttes; jeg er enig i, at vi bør udvide adgangen til at give hjælp og oplysning gennem mødrehjælpen.

Fru Eva Réé nævnte også det uheldige i, at der kun er seksualoplysning i 44 pct. af skolerne. Det er beklageligt. Jeg ved, at undervisningsministeren ikke er tilfreds med den bestående tilstand, og at problemet er til overvejelse i undervisningsministeriet.

Fru Else-Merete Ross fremhævede, efter min opfattelse med rette, det meget betænkelige i den gældende retstilstand, den tilstand, at et meget stort antal — hvor

[Justitsministeren.]

stort tør vel ingen med sikkerhed sige — lovovertrædelser ikke forfølges. En sådan tilstand kan ikke opretholdes, og det er helt afgørende for mig, at man ikke med bevarelse af respekten for rettens myndigheder, for retten her i landet, kan have en sådan tilstand ret længe. Vi må gøre noget alvorligt for at få den bragt til ophør, og som jeg sagde i mit første indlæg, kan det ske på forskellig vis. Jeg er foreløbig af den opfattelse, at vi nu bør undersøge problemet og undersøge det grundigt, og så må vi vende tilbage til sagen.

Jeg er parat til at deltage i et udvalgsarbejde, som jeg forstår bliver resultatet af behandlingen i dag, og vil også bringe de oplysninger, vi på nuværende tidspunkt er i besiddelse af; men jeg tror, vi må indstille os på, at den endelige lovgivning på dette område må vente, i hvert fald til næste folketingsår; så håber jeg, at den kan komme igennem.

Ordføreren for forslagsstillerne (Morten Lange): Det vil være rimeligt med nogle enkelte bemærkninger til ordførerne, selv om det er ganske klart, at der gennemgående har været en ganske betydelig fælles indstilling i retning af, at den nuværende lov i hvert fald ikke slår til, at dens bånd er for strammende og fører os ud i en tilstand, som har været karakteriseret som retsløs.

Jeg vil også gerne gøre et par bemærkninger til justitsministerens sidste indlæg, hvor han i hvert fald lovede et ganske betydeligt tempo; men jeg mener, at en af de ting, vi kan tage os af i det udvalg, som formentlig nu bliver nedsat, er at se lidt nøjere på, hvor mange spørgsmål det egentlig er, der skal undersøges. Justitsministeren havde en vældig lang liste, og nogle af disse spørgsmål har man nu formodentlig temmelig godt kendskab til; man må dog huske, at der foretages en 5.000-6.000 legale aborter hvert år i dette land, så man kender nok en hel del både til de kliniske, de psykiske og andre komplikationer i forbindelse hermed. Hvis ikke, så har administrationen hidtil været meget uforsvarlig, og det kan jeg ikke forestille mig. Jeg tror altså i virkeligheden, at en hel del af det, man nu ønsker at undersøge, ved man allerede særdeles meget om, og måske skulle vi endda korte lidt ned på

listen; jeg er temmelig sikker på, at de principielle problemer i forbindelse med abort er løst.

Jeg var glad ved, at fru Viola Nørlov så stærkt understregede det, som jeg synes er helt påfaldende. I den nuværende situation er der givetvis et stort socialt skel i den illegale aborts område. Der er den mon-dæne illegale abort, og der er de abortsøgende, som ikke engang kan finde en adresse. Det er et tungtvejende socialt skel i Danmark, og jeg tror også, det er en af de ting, som må være et stærkt motiv til, at vi kommer over til en anden og mere ordnet tilstand.

Både fru Eva Rée og fru Lis Møller var i hovedsagen indstillet til fordel for, hvad man kunne kalde en social indikation, og forskellige andre supplerende indikationer er blevet draget ind i debatten. Man har nævnt aldersgrænser nedefter og opefter ved siden af den sociale indikation, man har nævnt en flerbarnsindikation, og mange andre kan findes frem. Det forekommer mig, at der i virkeligheden er én indikation, som er afgørende, og det er den, som vort lovforslag bygger på, og som jeg vil tillade mig at kalde for den menneskelige indikation. Det eneste, jeg kan se der er hold i, er den modne afgørelse, som kvinden selv træffer.

Jeg synes, det ville være meget sørgeligt, hvis vi efter langt og godt og velvilligt arbejde med en sand og rigtig indstilling kom til en lovgivning, hvorefter man skulle sidde og måle: „Nå ja, her har hun 32 m² at bo på — ja, det er jo lidt, så kan vi give tilladelse til abort.“ „Nej, dér er der 64 m²; så er der ingen rigtig indikation.“ Jeg er bange for, at vi kan komme i den situation, at vi ridser indikationer op, som i realiteten blot giver en lovmæssig sortering i legale og illegale aborter. Det er den menneskelige indikation, den selvstændige stilling-tagen, som så vidt jeg kan se er det eneste, der er rationelt.

Men jeg har ikke noget som helst imod, at vi går igennem en diskussion af alle disse andre muligheder; jeg synes endda, det er rimeligt, at vi gør det. Men jeg er bange for, at det bliver meget vanskeligt at få noget af det til at blive holdbart, og jeg har det håb, at når man engang har tilbragt et stykke tid med udvalgsarbejdet for at se på alle tænkelige indikationer, vender man til-

[Morten Lange.]

bage til den menneskelige indikation som den, der er sikrest og rigtigst og rimeligst.

Det, som så er vor opgave, er at sørge for, at denne indikation finder anvendelse så sjældent som muligt. En afbrydelse af et svangerskab er under alle omstændigheder en besværlig og uheldig sag; der er langt, langt bedre metoder, som vi håber vil vinde stadig større udbredelse. Vi har det håb, at en rationel og fornuftig lovgivning på området både vil bevirke en sådan bedre oplysning, at præventionen skrider passende frem og abortproblemet bliver et mindre problem, og føre til, at vi igennem en effektiv samfundsmæssig indsats kan gøre langt flere børn til ønskede børn — det er også en af målsætningerne for lovgivningen.

Men dér, hvor der af menneskelige årsager ikke kan skabes basis for et ønsket barn, forekommer det os stadig væk, at den eneste virkelig holdbare indikation er kvindens egen. Det er muligt, at hun er under pres af mand og omgivelser; man er altid under pres af sine omgivelser, det kan være så mange forskellige slags pres, og ingen kan lave en pressionsfri situation. En af de andre hensigter med vort lovforslag — og det vil jeg gerne afslutte mine bemærkninger her med — er netop at sørge for en instans, som kan være med til at imødegå et sådant pres. Vort lovforslag bygger netop på den tanke, at man skal have noget at sætte i ryggen på en kvinde, der ønsker at føde. Der skal være samfundsmæssige instanser, der kan hjælpe hende, i stedet for at hun som i dag håbløst kan være undergivet en pression, blot manden har en adresse. Jeg tror også, det er et perspektiv, som skal tages med i overvejelserne.

Jeg nærer stor fortrøstning til udvalgsarbejdet. Med den måde, hvorpå vi har gennemført debatten i dag, er jeg helt sikker på, at vi kan komme til en konstruktiv diskussion af, hvorledes vi kan komme frem. Jeg tror, vi kan fyre ekstra op under den udmærkede kommission, som justitsministeren har nedsat, barbære dens kommissorium en smule hvad angår alt det, den skal finde ud af — kort sagt sørge for, at dens resultater virkelig når frem i form af lovgivning inden for en tid, som måske strækker sig ud over sankt Hans, men forhåbentlig ikke alt for langt.

Else-Merete Ross: Jeg vil gerne spørge hr. Niels Westerby, hvad det er for lande, hvor man er svunget tilbage til at straffe både lægen og kvinden? Jeg synes altid, det er ubehageligt at komme med en oplysning uden at fortælle, hvilke lande det drejer sig om.

Hr. Niels Westerby sagde også, at der var sket en forræelse i de lande. Jeg så forleden dag en udsendelse fra Japan, som vel er det land i verden, der har organiseret de legale aborter bedst, og der var efter min mening afgjort ikke tale om nogen form for forræelse. Fuldstændig fri abort kan man vel ikke tale om i Rusland, idet man skal anmelde det hos sin arbejdsgiver; det gør, at der stadig sker mange ulovlige aborter i Rusland, fordi kvinderne nødig vil melde sig hos arbejdsgiveren.

Fru Viola Nørlov omtalte overlæge Vanggaards artikel. Det må forbavse én, at han ikke mener, de illegale aborter skulle være så farlige. Jeg håber ærlig talt ikke, at han bliver medlem af det udvalg, som ministeren vil nedsætte. Han har jo en konklusion, efter hvilken man på en meget nem og nærliggende måde kan løse hospitalsspørgsmålet. Jeg mener nemlig, at hans konklusion må være den, at hvis vi fortsat lukker øjnene for de alvorlige aborter — som efter lægeskøn altså ikke er særlig farlige eller farligere end de legale — kan vi nemt klare problemet med hospitalernes kapacitet. Det minder mig om det, man gør i USA, hvor det jo er fuldt ulovligt at få en abort. Alligevel er der årligt ca. en million abortsøgende patienter, og dem henviser alle de pæne læger til mindre pæne læger, som udfører indgrebet. Man ser ned på disse læger, men erkender deres nødvendighed, selv om abort som sagt er forbudt. Hvis disse mennesker faktisk udfører et nødvendigt arbejde, skulle man næsten tro, at hr. Vanggaard kunne tænke sig at foreslå, at så skulle de heller ikke strafforfølges; men det kan vel alligevel ikke have været hans mening. Jeg synes, det er en temmelig nem måde at løse problemet om hospitalskapaciteten på.

Ministerens foreslår, at det skal undersøges, hvad man kan nå gennem oplysning.

Jeg ville ønske, at ministeren ville stå op og sige, at han — og forhåbentlig alle de, der har talt her — virkelig vil støtte det arbejde, som gøres i seksualoplysnings-

[Else-Merete Ross.]

udvalget. Vi skal på mandag have møde, og der er tale om at gøre seksualoplysningen obligatorisk i skolerne, men det strander meget ofte på skolekommissionerne. Jeg tror, vi er nødt til at gøre den obligatorisk.

En anden ting, jeg synes, man skulle tale for, er billiggørelse af præventive midler og ikke mindst af kondomer. Kan vi dog ikke få nogle automater, hvor generte unge mænd kan gå hen og få dem. Jeg finder, at det er forfærdeligt for en ung, genert mand at skulle gå ind på et apotek og bede om kondomer. Jeg har betalt min søns kondomer og sagde engang: kan du så ikke tage 12 på én gang, det er nemmere. Det gør han med det resultat, at de fnisende på apoteket siger til hinanden: sikken stærkodder. Det er vel ikke meningen, at man skal udsættes for den slags ting. Derfor vil jeg foretrække automater.

Med hensyn til undersøgelsen vedrørende de fysiske og psykiske skader ved legal abort forekommer det mig nu, at de fysiske og psykiske skader i hvert tilfælde må være endnu stærkere ved illegal abort. Det gælder efter min mening om at få dem over på den bov, at de alle bliver legale, selv om der er fysiske og psykiske skader derved. De er meget forskelligt vurderet, lige fra 20 pct. og helt ned til 5 pct. i de undersøgelser, jeg har set.

Jeg mener yderligere, at der er sket en sådan ændring, bare fra vi talte om svangerskabshygiejneloven og til i dag — tænk, hvor megen modstand der alligevel var imod det, og i hvilken afslappet atmosfære vi nu kan tale om disse ting — at jeg håber, denne atmosfære også vil nå ud til skolerne til alle dem, som skal meddele disse oplysninger. Det er åbenbart ikke her i salen, modstanden er; den findes ude i landet. Hvordan kan vi gøre en indsats for, at det ændres?

Det sidste, jeg vil sige til ministeren, er, at jeg synes, det måske kan være rigtigt med en kommission — jeg mener ligesom hr. Morten Lange, at mange af disse ting er tilstrækkeligt oplyst — men at der mangler en virkelig meget væsentlig ting i dens arbejde, nemlig at tage stilling til, om vi kræver retsbevidstheden eller ej. Det for mig helt essentielle i dette foretagende er, at vi

har en lov, der overtrædes, og vi må sørge for, at det ikke sker. Det finder jeg må være hovedsagen for kommissionen, og jeg håber, den vil have samme indstilling, som jeg har på fornemmelsen at de fleste har her i folketinget: vi ønsker, at de love, vi giver, også skal overholdes; men så må vi også give de rette betingelser for, at de kan blive overholdt.

Niels Westerby: Fru Else-Merete Ross var ligefrem blevet bragt i en ubehagelig tilstand ved, at jeg havde oplyst, at der var lande, hvor der var opstået uheldige forhold ved en fri abortlovgivning. Nu er jeg i den heldige situation, at jeg hurtigt, om ikke kan vende ubehaget til behag, så dog i hvert fald bringe det ud af verden. Det drejer sig f. eks. om Rumænien, hvor man vitterligt har måttet konstatere, at mange unge piger havde haft endda flere aborter, inden de var 17-18 år, under den fri abortlovgivning. Det førte til, at man gik så rigoristisk til værks, at man indførte 10 års straf for læger, der foretog ulovlige aborter, og op til 5 års straf for de kvinder, som ulovligt fik sat en abort i gang. Derfor vil jeg give kommissionen det råd, at man omhyggeligt igennem vore ambassader får indberetning om alle de erfaringer, man har gjort i de lande, hvor man har haft en lovgivning, der nærmer sig det, SF foreslår her.

Jeg vil gerne på den givne anledning præcisere mit eget standpunkt derhen: jeg tør ikke tage ansvaret for at opretholde den nuværende lovgivning, jeg mener, det er konstateret, hvor skadelig den er på mange områder; men jeg tør omvendt heller ikke tage ansvaret for at gennemføre SFs lovforslag. Derfor er det, jeg synes, det er rigtigt at foretage en hurtig undersøgelse — med tyk streg under „hurtig“ — af mulighederne for at finde en mellemvej, så vi kan bringe det ulovlige aborttal ned.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): På baggrund af hr. Morten Langes bemærkninger er det vist naturligt, at jeg oplyser, at kommissoriet for den kommission, jeg har nedsat, går ud på, at den har til opgave at overveje spørgsmålet om ændring af de gældende regler om adgang til svangerskabsafbrydelse. Det er vist så omfattende, at

[Justitsministeren.]

der ikke er noget spørgsmål, der berører problemet, som dette kommissorium ikke giver kommissionen adgang til at tage op til overvejelse.

Må jeg sige til fru Else-Merete Ross, at som det fremgår af min oplæsning af navnene på dem, der er kommet i denne kommission, er der ingen grund til at frygte for, at de særlige synspunkter, hr. Vanggaard har, skal komme til at præge arbejdet. Men hvis hans synspunkter for øvrigt er rigtige, var det da ingen skade til, at de kom til vores og kommissionens kundskab.

Jeg sagde allerede forrige gang, jeg havde ordet, at undervisningsministeren er utilfreds med, at der i for ringe grad er seksualoplysning i skolerne, og at han vil tage spørgsmålet op til overvejelse. Jeg skal minde ham om det igen, og jeg er ikke i tvivl om, at han vil sætte fart på.

Med hensyn til spørgsmålet om de generte unge mænd, er jeg fristet til at sige, at hvis en ung mand er så genert, at han i dag ikke kan skaffe sig et kondom, er der heller ikke stor udsigt til, at han får brug for det.

Til hr. Niels Westerby vil jeg gerne sige, at vi naturligvis vil bede udvalget om at se på gældende lovgivning i en række andre lande, hvor man har en friere holdning til disse problemer, og vi vil gennem justitsministeriet søge at fremskaffe indberetninger herom.

Jeg skylder lige at føje til, at spørgsmålet om automatsalg af kondomer er til overvejelse i justitsministeriet; men vi har jo, som det er oplyst, under overvejelse at stille forslag om at ændre straffelovens bestemmelser om reklame for de præventive midler, og jeg håber, at alene den ændring, når den er vedtaget — og det bliver den nok — kan have en gavnlig indflydelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om nedsættelse af en trafikkommission.

Valgt blev: *Lindberg, Waldemar Laurson, Hans Lund, Otto Mørch, Helge Nielsen, Axel Ivan Pedersen, Karl Max Rasmussen, Holmberg, Enggaard, Per Møller, Johan Philipsen, Ninn-Hansen, Mads Eg Damgaard, Stehr Johansen, Arne Larsen, Kamppe og A. C. Normann.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Poul Schlüter, Bendix, Knud Bro og Ninn-Hansen har meddelt mig, at de ønsker mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om tipning.

Medlem af folketinget Bernhard Baunsgaard har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren give oplysninger om, hvordan man i ministeriet har tænkt sig at gennemføre den fransk-danske kulturaftales regler om styrkelse af faget fransk i de danske skoler?“

Medlem af folketinget Bendix har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter ministeren at fremsætte lovforslag om indførelse af en obligatorisk årlig afgift til anerkendte studenter- og elevråd på universiteter, højere lærean-

[Formanden.]

stalter og andre uddannelsesinstitutioner?"

Medlem af folketinget H. C. Toft har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for Grønland at stille følgende spørgsmål:

„Hvornår vil ministeren offentliggøre betænkningen, der er afgivet af udvalget om den kongelige grønlandske handelsudflytning til en jysk havn?"

Disse spørgsmål vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Under henvisning til § 5 i lov nr. 197 af 16. juni 1961 om øget statsstøtte i forbindelse med Danmarks deltagelse i det skandinaviske luftfartssamarbejde fremsender ministeren for offentlige arbejder med skrivelse af 24. d. m. årsberetning med regnskab for SASs driftsår 1. oktober 1965—30. september 1966. Ministerens skrivelse og årsberetningen er omdelt.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 28. februar kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om Danmarks lærerhøjskole.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v.

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov for Færøerne om invalidepension m. v.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov for Færøerne om folkepension.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov for Færøerne om offentlig forsorg.

6) *Anden behandling af:*

Forslag til lov for Færøerne om børnebidrag til enlige forsørgere m. v.

7) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af plakat om kystfart.

8) *Første behandling af:*

Forslag til normeringslov for finansåret 1967-68.

9) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om Danmarks Nationalbank.

10) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ikrafttræden for Grønland af møntlovene.

11) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om menighedsråd.

12) *Første behandling af:*

Forslag til lov om kirken i Grønland.

13) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om fælles grænseekspedition.

14) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. [af Morten Lange m. fl.].

15) *Valg af 1 medlem til folketingets toldudvalg (i stedet for Ibsen).*

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 12²⁰.

35. møde.

Tirsdag den 28. februar kl. 14.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler minister Hans Sølvhøj, at han ønsker skriftligt af fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den af De Forenede Nationers 20. generalforsamling vedtagne ændring af artikel 109, stk. 1, i De Forenede Nationers pagt af 26. juni 1945.

I skrivelse af gårs dato meddeler justitsministeren, at han ønsker skriftligt af fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov. (Forældelse, pornografi, homoseksuel prostitution m. v.),

forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om forældelse af strafansvar og

forslag til lov om udlevering af lovovertrædere.

Boligudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om boligsikring og forslag til lov om ændring i lov om boligbyggeri. (Om det almennyttige byggeri og dettes landsbyggefond). Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Kai Moltke har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Anser ministeren det for hensigtsmæssigt — både ud fra et forbrugersynspunkt og for at få bedre indsigt og kontrol med direktør-, kommitteretlønninger, udbytte og repræsentationsudgifter i koncessionerede foretagender — at der indledes en undersøgelse af forholdene i den gennem koncession monopoliserede mælkeindustri, og ville offentlig og lønmodtagerrepræsentation i sådanne foretagenders ledelse ikke være at foretrække fremfor den private, men massive politiske repræsentation i bestyrelsen, der for nylig er blevet tilvejebragt i et af de store selskaber inden for mælkeindustrien?“

Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren overveje en skærpelse af lov om skibes bemanning således, at den får virkning for skibe under 300 bruttoregister tons?“

Disse spørgsmål vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Holger Hansen har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren det rimeligt, at oprettelsen af en observationskoloni for adfærdsvanskelige børn i Maribo amt sinkes af kompetenceproblemer mellem undervisningsministeriet og ministeriet for familiens anliggender?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets spørgetid i næste uge.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til hr. Poul Schlüter, for at han som ordfører for forslagsstillerne kan fremsætte et tidligere anmeldt lovforslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Schlüter): Herved tillader jeg mig at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om tipning*. Under behandlingen af et forslag til lov om ændring i tipsloven i 1964 tilsluttede alle partier sig en bemærkning i udvalgsbetænkningen om, at den nuværende lovgivning om tipsmidlernes anvendelse i sin helhed var utilfredsstillende, og udvalget var af den formening, at der burde ske en gennemgribende revision af loven. Der blev da også indsat en revisionsbestemmelse i lovens § 7 om, at den skulle optages til revision i folketingsåret 1965-66. I dette folketingsår fremsatte finansministeren imidlertid forslag om uændret forlængelse af loven til folketingsåret 1966-67. Dette forslag blev vedtaget, men i alt fald mit parti deltog i denne vedtagelse ud fra en bestemt forudsætning om, at den virkelige revision så også ville finde sted i det folketingsår, vi nu er midt i. Men det er for nyligt gjort klart, at finansministeren på trods af de tilsagn, som tidligere er givet, har besluttet sig for at foreslå tipsloven for-